

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Philippi Clüveri[i] Germaniæ Antiquæ Libri tres

Clüver, Philipp

Lugduni Batavorum, 1631

Cap. XII. De Nemetibus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-44541

Ad eundem amnem, versûs fontem, montiumque juga, quibus Tribocchos ab occidente terminari dixi, sitæ sunt TABERNÆ; quas supra, capite IX, in itinere Argentorato Divodurum versûs, exposui. Has, per ingentem errorem, multi viri docti crediderunt esse easdem, quæ *Tres tabernæ* leguntur apud Ammianum, lib. XVI. & easdem etiam, quas Aufonius in dicto carmine memoravit, & Bingium & Trevirorum Augustam. de quibus utrisque suo loco dicitur.

CAP. XII.

De NEMETIBVS.

TRIBOCCHIS ab septemtrionibus, ut antè dictum, continuabantur NEMETES; Cæsari, Plinio, Tacito, & aliis scriptoribus antiquis memorati. Apud Ptolemæum malè interpretes genitivum casum Græcum Νεμετῶν, interpretantur Latine *Nemetorum*. quidpe ab illo Græco genitivo quis non credat nominativum auctori fuisse potius Νεμέτης, quàm Νεμετῶν, quum Latinis scriptoribus sint *Nemetes*? sic namque Tacitus quoque *Nemetas* dixit, annal. lib. XII, à nominativo *Nemeta*: & item Ammianus lib. XVI. Apud Tacitum, historiar. lib. IV, in rebellionè Galliarum, *Caracatum* populorum legitur nomen, in his verbis: Tutor Trevirorum copias, recenti Vangionum, Caracatum, Tribocorum lectu auctas, veterano pedite atque equite firmavit: corruptis spe, aut metu subactis legionariis, qui primò cohortem præmissam à Sextilio Felice, interficiunt: mox ubi duces exercitusque Romani propinquabant, honesto transfugio redière: secutus Tribocis, Vangionibus, & Caracatibus. Hos Rhenanus, vocabuli nescio quam similitudinem sequutus, circa arcem *Drachensfels* fuisse suspicatur. At ego altioris considerationis rem esse cenfeo. Galliarum rebellionem, à Batavis cœptam, qui paullo attentius apud Tacitum legerit, omnè Germanicum cis Rhenum nomen simul tum rebellasse deprehendet. Inter Germanos autem Cisrhenanos, Nemetes quoque, cum alii auctores, tum ipse Tacitus recenset; uti supra cognitum. Igitur cum Vangionibus, ac Tribocis, Nemetes quoque Treveris sese junxisse, maximè credibile est. Tacitum autem, curatissimum certissimumque illius ævi historiographum, præterisse id, haud censendum. Vangionibus atque Tribocis, Rheni ripam colentibus, quum in historiâ ejus socientur obscuro illi, & quasi terrâ prognati *Caracates*; quumque, simul à Romanis deficientes, Treveris se junxerint: veri quàm maximè fit simile, finitimos etiam fuisse iisdem. Finitimi autem his nulli memorantur auctoribus, nisi *Nemetes*. Itaque haud dubito, quin mendum sit in duabus vocibus, *Caracatum*, & *Caracatibus*: pro quibus repono *Nemetum*, & *Nemetibus*. Neque enim *Caracatum* vocabulum apud ullum auctorem reperitur, nisi apud unum Tacitum: neque apud hunc, nisi loco modò citato.

Antoninus in itinere à Tauruno, Pannoniæ opido, ad Galliæ opidum Arenatum, quod nunc in Geldriâ dicitur *Arnhem*, primum à Triboccorum Brocomago habet locum, cui nomen CONCORDIA; & inde *Noviomagum*. Hunc esse Spiram, mox infra docebo: *Concordiam* Simlerus & Rhenanus hodiè volunt esse arcem cum vico, IX m. p. ab Argentorato versûs occasum dissitum, vulgari vocabulo *Kochersperg*: nempe è nominis itidem similitudine. Verùm quàm vehementer illi fallantur, cum ipsum Antonini iter, tum maximè Marcellini docent historiâ. Quid enim à Brocomago, quod nunc est *Brumt*, Spiram tendenti, accessio est ad *Kocherspergium*? unde si Spiram directissimâ viâ pergerè velis, Brocomagum repetas necesse est. Marcellinus lib. XVI, Julianum Cæsarem, post cladeis Alemannorum prope Lugdunum, & in insulis Rheni circa Basiliam factas, conversum fuisse tradit ad reparandas *Tres tabernas*, munimentum ita cognominatum, haud ita dudum obstinatione subversum hostili. paullo autem post ait, *Chonodomarium*, & alios Alemannorum reges, in unum virium suarum omni collecto, concessisse prope urbem Argentoratum, extrema metuentem Cæsarem arbitratos recessisse, cum ille etiam perficendi munimenti studio stringeretur. mox deinde narrat, Julianum adversus Alemannos signa movisse: aitque, à loco, unde Romana promotæ sunt signa, ad usque vallum barbaricum quartam leucam signatam fuisse & decimam, id est, unum & viginti millia passuum. Post conflictum deinde, ac fugam Alemannorum, hæc ejus leguntur verba: Dum hæc aguntur, rex *Chonodomarius*, repertâ copiâ discedendi, lapsus per funerum strues, cum satellitibus paucis, celeritate rapidâ properabat ad castra, quæ prope Tribuncos, & Concordiam, munimenta Romana fixit intrepidus, ut ascensis navigiis, dudum paratis ad casus anticipites, in secretis secessibus evaderet. Et quia non, nisi Rheno transito, ad territoria poterat pervenire: vultum, ne agnosceretur, operiens, sensim retulit pedem. Cumque propinquares jam ripâ, lacu-

nam

nam palustribus aquis interfusam, circumgrediens ut transiret, calcata mollitie glutinosâ, equo est evolutus: & confestim, licet obeso corpori gravior, ad subsidium vicini collis evasit. Quem agnitum (nec enim potuit celari qui fueret, fortuna prioris magnitudine proditus) statim anhelo cursu cohors cum tribuno secuta, armis circumdatum aggerem nemorosum cautiùs obsidebat; perrumpere vorita, ne fraude latenti inter ramorum tenebras exciperetur occultas. Quibus visis compulsus ad ultimos metus, ultro se dedit, solus egressus. comitesque ejus ducenti numero, & tres amici junctissimi, flagitium arbitrati, post regem vivere, vel pro rege non mori, si ita tulerit casus, tradere se vincendos. Ex his jam omnibus, non minùs quàm ex Antonini itinere, patere puto, Kocherspergium non esse Concordiam. prope Concordiam quidpe Chonodomarius castra posuerat: ab his autem ad Tres tabernas, quas nunc esse Rhein Zabern, id est, Rheni Tabernas, mox infrâ probabo, millia tantùm XXI numerat Marcellinus. at à Rheni Tabernis ad Kocherspergium usque millia sunt circiter XI. Sed Rhenanus post fugam demùm Chonodomarium arbitratur, cum CC illis satellitibus, & tribus amicis junctissimis, castra ista fixisse non procul à Tribonis (sic enim ille legere mavult, pro Tribuncos) & Concordiâ. unde, nequaquàm fugienti similis, paulatim ad Rhenum progressus est. Verùm quæro ego, quænam Chonodomarius castra cum ducentis dumtaxat ac tribus viris figere potuit? aut quænam spes fuit, ea contra XIII millia Romanorum defendendi? Satis apertè disertèque Marcellinus testatur, Chonodomarium non ad castra figenda cum paucis discessisse; sed celeritate rapidâ properasse ad ea castra, quæ prope Concordiam ante pugnam intrepidus fixerat. causam autem properandi fuisse, ut ascensis navigiis, quæ jam ante pugnam paraverat, in ripâ Rheni, ad casus ancipites, in secretis secessibus evaderet. antequàm autem ad castra & ripam pervenit, equo evolutus est, in loco palustri & uliginoso. Omne prælium factum esse apud ripam Rheni, testatur idem auctor paullo antè, his verbis: *Primo denique trudenti discrimine, barbari, cum elati cadaverum aggeres exitus impedirent, subsidia fluminis petiverè, quæ sola restabant, eorum terga jam perstringentis. & quia cursu, ab armis concito, fugientis miles indefessus urgebat; quidam nandi peritiâ eximi posse discriminibus arbitrati, animas fluctibus commiserunt: & cetera, quæ sequuntur.* Ceterùm Tribonos apud Marcellinum Rhenanus legit, uti antè dictum, pro Tribuncos; quia in suo Ptolemæo corruptam vocem legerat $\tau\epsilon\beta\omicron\nu\omicron\iota$, pro $\tau\epsilon\beta\omicron\nu\omicron\kappa\omicron\varsigma$; de quâ suprâ monui: interpretaturque Tribonos vicum Kirchem, III mill. & 10 pass. à Kocherspergio distantem. quò etiam istud rapuit, è vitâ divi Florentii Scoti; *Eo quoque tempore rex Dagobertus apud municipium, tunc Troniam, quasi Trojam novam, nunc Kirchem dictum, sibi domicilium fixerat.* At quæro ego, quænam ille putaverit castra Alemannorum tam vasto fuisse spatio, uti prope bina Romanorum munimenta distenta fuerint: aut quænam bina Romanorum munimenta tam arcto spatio inter se posita, uti inter vel prope utraque justa Alemannorum castra figi potuerint? Quæro item, in quem usum munimenta hæc ad Kocherspergium & Kirchemium ædificata à Romanis existimaverint? Si ad arcendos Galliâ Germanos; certè longiùs à limite Galliæ amne Rheno distita fuerunt, quàm uti huic bono inservire quirent. nec opus quidem eis fuit hoc situ; quando jam alia, multo commodiore situ, propiùs amnem fuere ad Helellum, Argentoratum, & Brocomagum. Responso heic certè nulla idonea sanaque dari poterit. Ego falsos illos apud Ptolemæum $\tau\epsilon\beta\omicron\nu\omicron\varsigma$ emendandos esse in $\tau\epsilon\beta\omicron\nu\omicron\kappa\omicron\varsigma$, jam antè docui. heic verò apud Marcellinum, faciliori correcturâ, quàm quæ Rhenano tentatur, unicâ tantùm literâ mutatâ, è voce Tribuncos, facio Tribuccos; ut suprâ notavi. pluralia autem vocabula munimenta Romana, in singularem numerum restringo; uti verus verborum sensus sit iste: *Properabat ad castra, quæ prope Tribuccos, & Concordiam, munimentum Romanum, fixit.* Concordia quidpe fuit munimentum Romanorum in Nemetibus, in confinio Triboccorum, ad confluentem Moterni amnis: quod hodièque è conditoris, ut ego arbitror, nomine adpellatur *Drusenheym*; quasi *Drusi domicilium* sive *sedes*. nam Drusum *l. amplius per Rheni ripam direxisse cassella*, auctor est Florus, lib. IV, cap. ultimo. Hoc etiam opidum XXIV mill. pass. à Rheni Tabernis abest. à quo si III millia descendas, incidis in vicum *Statmat*, XXI mill. à dictis Alemannorum regibus castra fixerat; & juxta quem pugna commissa. quod ipsum etiam solum infra dictum vicum palustre ad insulam Rheni arguit. Rectè item hæc iter agitur à Brocomago Noviomagum, id est, Spiram versùs; quod describit Antoninus, apud quem si XVIII millia, quæ leguntur inter Brocomagum & Concordiam, detrahas ad X millia, quæ hinc numerantur Noviomagum usque; verum intervallum inde fiet à Drusenhemio Spiram usque, millium XXXVIII. & si X illic, pro XVIII, reponas; verum etiam habebis spatium inter *Brunat* & *Drusenheym*. De cetero notandum heic, pugnam istam cognominatam esse

Argen-

Argentoratensem, non quòd sub ipsis Argentorati mœnibus facta sit; sed quia Argentoratum, quod xlv hinc millia passuum distitum, præcipua nobilissimaque hujus tractus urbs, dignissima videbatur unde tam nobilis memorandaque pugna cognomentum ferret. nam sic quoque antea dixit idem auctor, Chonodomarium, cum reliquis regibus, *prope urbem Argentoratum concessisse*; quum castra illa prope Concordiam intelligeret. Hinc etiam non Nemetes nominavit, in quorum tamen finibus & castra fuere, & prælium commissum; sed Tribuccos: quia in his Argentoratum, à quo prælium cognominandum erat.

Porrò, à Brocomago versus Maguntiacum, sequitur in tabulâ, post xviii millia passuum, SALETIO: & hinc post xi millia *Taberna*. Apud Antoninum, inter Argentorariam & Saletionem, vii tantum numerantur millia; manifestissimo indicio, locorum intercedentium interiisse nomina; *Helveli, Argentorati, Brocomagi, & Concordia*. à Saletione tamen Tabernas usque leguntur millia xiii. *Saletionem* nunc esse *Seltz* opidum cum arce ad Rhenum; nomen, situs, atque intervalla extra controversiam ponunt. sunt quidpe hinc ad opidum *Brunt* millia passuum xviii; ut habet tabula: & ad opidum *Rhein Zabern*, xiii paullo amplius; ut ferè convenit iter Antonini. Liber quoque Notitiarum à Saletione versus Mogontiacum primas ponit *Tabernas*. & item Marcellinus, lib. xvi, opida hujus ripæ sic recenset: *Argentoratum, Brotomagum, Tabernas, Salisnem, Nemetas, Vangionas, Maguntiacum*. omnia recto ordine, nisi quòd *Tabernas* præmisit *Salisni*; qui locus haud dubiè idem est qui *Saletio*. nam & in annalibus Francorum legitur *Salesia*. Pro voce Marcellini, *Salisnem*, nimium vitiosam in suo exemplari habuit Rhenanus vocem *Sebastianos*: ex quâ ille facit opidum nunc *Weissenburg*, xi mill pass à Saletione distitum: vultque *Sebastianos* hos nullos alios esse, quàm qui corrupto vocabulo legantur apud Cæsarem, sub finem comment. i. *Sedussi*, populi in exercitu Ariovisti. qui quo tractu trans Rhenum in Germaniâ fuerint, suo loco dicetur.

Sequuntur hinc TABERNÆ, Marcellino, Antonino, tabulæ, & libro Notitiarum memoratæ. Hæ apud eundem Marcellinum eodem lib. xvi paullo post *Tres Taberna* cognominantur. an satis rectè, haud facilè dixerim: nisi quòd suspicer, quia & ipse Marcellinus antea, & omnes reliqui auctores vocant simpliciter *Tabernas*: librarios, vel alium quemdam sciolum postea adjecisse vocem *tres*: nempe, quia in Latio prope Romam, in viâ Appiâ, locus ei notus erat, nomine *Tres taberna*; quarum apud Ciceronem & in actis apostolorum sit mentio. *Tabernas* illas nunc esse opidum *Rhein Zabern*, nemo dubitare potest; quando huc & situs castrum Romanorum quadrat, & nomen, & intervallum; quod millia passuum xiii, quæ Antoninus à Saletione ad *Tabernas* usque numerat, paullo excedit. Et quamvis par sit spatium à Saletione ad opidum *Berg Zabern*, x millibus & 100 passibus à Rhenanis Tabernis, versus occasum, distitas; tamen multo credibilius est, Romanorum munimentum in ipsâ fuisse amnis ripâ; quemadmodum reliqua hinc ad oceanum usque. Quin ego facilè suspicer, si Marcellinus addidit aliquod cognomentum, scripsisse cum R. I. ENI TABERNAS; ad discrimen videlicet ceterarum Tabernarum; quæ plures numero in his oris fuere: ut quas suprâ in Tribocis retuli, nunc *Elfatias* cognominatas; & quas Aufonius in Treveris inter Bingium & Noviomagum nominavit; de quibus suo loco dicetur: item quarum memoratio quidem apud veteres auctores nulla, nunc tamen antiquo Romanorum vocabulo dicuntur *Taberna*, Germanis cognominatæ *Berg Zabern*, id est, TABERNÆ MONTANÆ. Illas autem ad ripam Rheni, Marcellinus primo loco simpliciter vocavit *Tabernas*, sine cognomine; quia posito inter reliqua Rheni opida satis notum fore putavit, quasnam ex omnibus intelligeret. Rhenanus, natione *Elfatius*, quum apud Antoninum, & in tabulâ, in proximè dicto itinere, item in libro Notitiarum, non posset non intelligere dictas modò *Tabernas* ad Rhenum; tamen (nescio an ex nimio in patriam amore, quod perquam vehementer ego suspicor) nomen earum, omnemque mentionem suppressit, quasi nullæ umquam fuissent antiquis temporibus: *Tresque* illas *tabernas* apud Antoninum interpretatus est patriæ terræ opidum, *Tabernas Elfatias*. Contra quem uti breviter agam; quæro: Si *Triboni* (sic ipse legit apud Marcellinum) & *Concordia*, nunc sunt *Kircheym, & Kochersperg*, *Tres* verò illæ tabernæ sunt *Elfat Zabern*: quomodò huc convenit, quod Marcellinus tradidit, *Julianum*, cum exercitu à Tabernis ad castra Alemannorum, quæ prope erant *Concordiam*, xlv leucas, id est, millia pass. xxi fuisse profectum: quum à Tabernis *Elfatias* ad *Kocherspergium* vii tantum sint millia; & ad *Kirchemium* ix? Nullo sanè modo. Ego verò satis firmis jam antea demonstravi argumentis, *Concordiam*, & castra Alemannorum apud Rheni fuisse ripam. quibus satis

comprobatis, de Tabernarum istarum munimento jam minimè dubitari potest, quin in eadem id fuerit ripa. quo *adificato*, ut inquit Marcellinus, *constabat, ad intima Galliarum, ut consueverant, adire Germanos arceri.* quod certè de Tabernis Ellaticis dici non poterat. stultum namque fuisset, & amentia plenum, ad has expectare hostem; atque hinc demum è Gallia eum repellere: quum multo fatius foret, in ipso limite, id est, in Rheni ripâ ei ob stare, transituque eum arceri.

Ceterò, inter Rheni Tabernas, & Nemetes, Notitia provinciarum habet *praefecturam militum Anderecianorum* in VICO IULIO. Nemetes nunc esse Spiram, mox ostendam. inter hanc verò & Tabernas Rheni, XVI sternuntur millia passuum. quo spatio nihil nunc occurrit in ripâ amnis, præter oppidum in medio itineris, vulgò *Germershem* dictum. quod 10 *Vicum Iulium* esse inde colligo, quòd castra militum Anderecianorum, neque Tabernensibus, neque Nemetensibus propius, quàm post millia VII, accessisse credibile est.

Sequuntur igitur à Vico Julio, in Notitiâ provinciarum, NEMETES, & proximè hinc ALTA RIPA. De hac dubitari minimè licet; quando etiamnum vicus in ripâ Rheni, ad confluentem Luteri amnis, haud longè supra confluentem Nicri, eodem vocabulo, nisi quòd corrupto, dicitur *Altrip*. *Nemetes* urbem Marcellinus quoque habet lib. xv, & xvi. De hac sic libellus provinciarum civitatumque Gallia: *Civ. Nemetum; hoc est, Spira.* Nemetes totius nationis fuisse vocabulum, supra ex pluribus auctoribus ostensum est. Urbs igitur illhæc aliud initio habuit vocabulum. quo abjecto, quum caput foret nationis, hujus nomen adsumsit; ut aliæ per Gallias primariae urbes, de quibus supra dictum. Apud Pto- 20 *lemæum* unica ἡ Νεμετῶν legitur Νοϊομαγῶν, NOVIOMAGUS: haud dubio argumento, hanc fuisse caput nationis. eadem igitur est & SPIRA, juridico totius imperii conventu nunc urbs clara. Antoninus etiam, inter Tabernas & Bormitomagum, quæ nunc est *Worms*, habet Noviomagum: & tabula inter Tabernas & Borgetomagum; quod idem esse Bormitomagum mox infra ostendam. Numeri millium passuum apud neutrum rectè constant. Sunt autem inter Tabernas & Spiram millia XVI: & hinc Vormatiam XXV. Sed apud Ptolemæum non placet legi Νοϊομαγῶν. quod multo pejus interpretibus vertitur Latine *Novomagus*. Scripsisse auctorem Νοϊομαγῶν, non modò heic, sed in Lexubiorum, quoque & Vadicaflorum ejusdem nominis opidis, haud ego dubito. sic enim apud eundem legitur: ἡ Βιτιριγῶν Οὐβισκοῶν Νοϊομαγῶν. *Biturigum Vibiscorum Noviomagus.* Variasse 30 autem auctorem idem vocabulum aliter alio in loco, non credibile. Et frequens quidem ei hæc scribendi ratio. sic namque sunt in eadem Galliâ: *Δυάριον, Αὔαριον, Βαταβόδουρον, Λεμοῦνις, Νοῦαίσιον, Ροῦβίσιον.* *Aventicum, Avaricum, Batavodurum, Lemovici, Novesium, Rovesum.*

Post Noviomagum Nemetum, sequitur in extremis Nemetum finibus *Alta ripa*; de quâ supra dictum.

Ceterùm NEMETUM antiquitatem potentiamque ex eo probare Freherus conatur, quòd ab his sumtum nomen omnibus in universum Germaniæ nationibus ab exteris tributum fuerit: ut à Slavis; quibus etiam nunc Germani dicuntur NIEMCY. Sed fallitur ille quàm vehementissimè; lingvæ Slavicæ prorsus ignarus: quum vocabulum id multo mi- 40 nùs ad Nemetes, Cisirhenanos Germanos, pertineat, quàm nomina opidorum per Galliam & Hispaniam, *Nemetacum, Nemetocerna, Augustonemetum, Nemetobriga.* hæc quidpe omnia ex eodem, quo nomen *Nemetum*, fonte promanasse poterant; siquidem Galli & Hispani ejusdem cum Germanis Celticæ gentis nationes. At Slavorum *Niemcy*, unde originem habeat, nemo lingvæ Slavicæ gnarus ignorare potest. dicitur enim iis *niemy*, & Hungaris (quorum haud paucis permixtus est sermo Slavicis vocabulis) *néma*, qui Latinis est *mutus*. unde Slavis *Germanus* dicitur *Niemiec*, & variante dialecto *Niemec*, c prolato ut *TS*; & Hungaris *Német*: plures autem numero Germani illis *Niemcy*, his *Nemetek*. scilicet, quia lingvam Slavorum Germani loqui nescirent, nec intelligerent. Ab initio omnibus Celtis id tributum fuisse, ex Russorum, quos vulgò vocant *Moscovitas*, perspicitur usu; quibus 50 etiamnum omnes populi occidentales vulgò adpellantur *Niemcy*. Ratio ejus vocabuli Slavis sive Sarmatis fuit eadem, quæ primò Græcis, dein etiam Latinis in voce *BARBARUS*: quâ illi cunctas universi terrarum orbis adpellarunt gentes, quibus lingva Græca & Latina inusitata. nempe à voce *barbar*, aliâ dialecto *babel*: quæ initio nihil aliud significavit, quàm quòd etiamnunc Germanis dicitur *brabelen*, & *babelen*, id est, confusè & ita loqui ut intelligi nequeas.